

รูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน วัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Development Model of Silver Handicrafts through Community Participation
at Wat Sri Suphan, Mueang District, Chiang Mai Province

1. Kham Thaphonechan*, 2. ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์, 3 สหัทธยา วิเศษ
1. Kham Thaphonechan*, 2. Tipaporn Yesuwan, 3 Sahathaya Wises

สังกัด: 1., 2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
3. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Affiliation: 1., 2. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus
3. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
Author E-mail : kthaphonechan@gmail.com

Received: 2025-11-24

Revised: 2026-01-13

Accepted: 2026-01-27

Articles ID: e3116

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาของหัตถกรรมเครื่องเงินในชุมชนวัดศรีสุพรรณ 2) พัฒนางานหัตถกรรมเครื่องเงินโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) เสนอรูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ข้อมูลได้มาจากการให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 คน ผ่านการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง รวมถึงการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาหลักของงานหัตถกรรมเครื่องเงินในชุมชนวัดศรีสุพรรณ ได้แก่ ความนิยมของผู้บริโภคที่ลดลง การปรับตัวที่ไม่ทันต่อพฤติกรรมผู้บริโภครุ่นใหม่ การขาดแคลนช่างฝีมือรุ่นใหม่ ต้นทุนการผลิตที่สูง และช่องทางการตลาดที่จำกัด

2. กระบวนการพัฒนาหัตถกรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์และเทคนิค ส่งผลให้เกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ การรักษาอัตลักษณ์งานหัตถกรรม และการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน

3. รูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงิน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาเพื่อธำรงรักษาช่างเครื่องเงินล้านนา 2) รูปแบบการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อปรับประยุกต์ลวดลายและเทคนิคดั้งเดิมให้สอดคล้องกับยุคสมัย และ 3) รูปแบบการส่งเสริมเศรษฐกิจและกลไกชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม กระบวนการทั้งสามนี้บูรณาการมิติทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมอย่างสมดุล ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน อันนำไปสู่การธำรงรักษาและพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินล้านนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: 1. การมีส่วนร่วมของชุมชน; 2. หัตถกรรมเครื่องเงิน; 3. วัดศรีสุพรรณ; 4. ช่างฝีมือล้านนา;
5. การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

This research article aimed to 1) study the problems of silver handicrafts in the Wat Sri Suphan community; 2) develop silver handicrafts through community participation; and 3) propose a model for sustainable silver handicraft development through community participation. This qualitative, action research methodology was conducted with 17 key informants through structured and unstructured interviews and focus group discussions. Data were analyzed using descriptive content analysis.

The findings revealed:

1. The main problems of silver handicrafts in the Wat Sri Suphan community include declining consumer popularity, a lack of adaptability to new consumer behaviors, a shortage of new skilled craftsmen, high production costs, and limited marketing channels.

2. The process of handicraft development through community participation, such as group discussions, workshops, and the transfer of historical and technical knowledge, has resulted in an awareness of the value of local wisdom, the creation of new products, the preservation of handicraft identity, and the sustainable economic strengthening of the community.

3. Three models of silver handicraft development are identified: 1) the conservation and continuation of local wisdom model to preserve Lanna silversmiths; and 2) the creative development model. To adapt traditional patterns and techniques to be consistent with the times and 3) the economic promotion model and community mechanisms to create economic stability and fair income distribution. These three processes integrate cultural, economic and social dimensions in a balanced manner under the participation of all sectors in the community, leading to the preservation and sustainable development of Lanna silverware handicrafts.

Keywords: 1. community participation; 2. silver handicrafts; 3. Wat Srisuphan;
4. Lanna craftsmanship; 5. sustainable development

บทนำ

การพัฒนาเป็นกระบวนการสร้างสรรค์และปรับปรุงองค์ความรู้ดั้งเดิมให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมร่วมสมัย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนาอาชีพ การรวมกลุ่ม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านหัตถกรรมไปสู่การผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ ตลอดจนการสืบสาน อนุรักษ์ และรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป (จำนงค์ แรกพินิจ, 2563) ขณะเดียวกัน การพัฒนางานหัตถศิลป์ในบริบทของโลกปัจจุบันจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาจากช่างฝีมือสู่คนรุ่นใหม่ ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพผลงานให้ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ

และนานาชาติ โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาศักยภาพของช่างฝีมือ และการสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยสำคัญของความยั่งยืน (พุทธีพงศ์ ไชยพหล, 2562) นอกจากนี้ หัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นผลผลิตจากการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และความต้องการของชุมชน และมีบทบาทสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในปัจจุบัน งานหัตถกรรมได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งด้านการออกแบบ การผลิต และการตลาด เพื่อพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งได้รับการยอมรับให้เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก สาขาหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน อันสะท้อนถึงความเข้มแข็งของทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2563) อย่างไรก็ตาม งานหัตถกรรมเครื่องเงินกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงค่านิยมผู้บริโภค การแข่งขันจากสินค้าต่างประเทศ และการปรับตัวของช่างฝีมือในบริบทเศรษฐกิจสมัยใหม่ (ภัทรพร ทวีเกิด, 2566)

ชุมชนวัดศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านหัตถกรรมเครื่องเงินและถือเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน (กลุ่มหัตถศิลป์ลานาวัดศรีสุพรรณ, 2565) จากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ผ่านมา เศรษฐกิจของประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างมาก โดยเฉพาะธุรกิจที่พึ่งพาการท่องเที่ยวในด้านหัตถกรรม ซึ่งรวมถึงชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางแหล่งหัตถกรรมเครื่องเงินที่มีชื่อเสียงมายาวนาน ได้รับผลกระทบต่อบริษัทโครงสร้างในหลายด้าน ทั้งในด้านการผลิตและการจำหน่าย ทำให้ด้านการผลิตและการจำหน่ายลดลง เนื่องจากไม่มีออเดอร์และไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา ทำให้ช่างฝีมือทำเครื่องเงินและผู้ประกอบการเกิดการว่างงาน และรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จึงจำต้องหันไปทำงานอื่นแทน อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน เศรษฐกิจของประเทศไทยได้กลับมาดีขึ้นตามลำดับ ชุมชนวัดศรีสุพรรณก็ยังประสบปัญหาและอุปสรรคในสืบทอดมรดกภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงิน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงมายาวนานที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น กล่าวว่าจะสูญหายไปในอนาคต ด้วยเหตุผลหลายประการเช่น จำนวนช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญด้านทำเครื่องเงินลดลง บางส่วนก็มีอายุมากไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และบางส่วนก็ได้เสียชีวิตลง บางส่วนก็หันไปทำอาชีพอื่น อีกทั้งเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจในการประกอบอาชีพช่างหัตถกรรมเครื่องเงิน เนื่องจากว่าเป็นงานที่มีรายได้น้อยไม่มั่นคงเมื่อเทียบกับอาชีพในภาคอุตสาหกรรม และอีกประการหนึ่งชุมชนวัดศรีสุพรรณยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา อนุรักษ์ รักษา สืบสาน ต่อยอดมรดกภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงิน ซึ่งปัญหาเหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไข ไม่ได้รับการสืบทอด งานหัตถกรรมเครื่องเงินอาจจะนำไปสู่การสูญหายไปในอนาคตได้

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญและปัญหาดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยศึกษาสภาพปัญหาของงานหัตถกรรมเครื่องเงิน รวมไปถึงการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงิน และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประโยชน์ในการวิจัยจะใช้เป็นองค์ความรู้ไปสู่พัฒนาต่อยอดงานหัตถกรรมเครื่องเงินให้คงอยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของงานหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ครูช่างเครื่องเงิน ราษฎรชาวบ้าน และผู้ประกอบการในชุมชนวัดศรีสุพรรณ รวมทั้งสิ้น 17 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ครูช่าง และประชาชนในชุมชนวัดศรีสุพรรณ โดยเน้นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระหว่างผู้วิจัยกับผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตเครื่องเงินในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวทางการพัฒนา และรูปแบบการพัฒนาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างยั่งยืน

2.3 การสร้างและทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์และออกแบบเครื่องมือวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

2.4 กำหนดประเด็นคำถามและโครงสร้างการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดของการวิจัย

2.5 แบบสัมภาษณ์และแนวคำถามการสนทนากลุ่มให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสม และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูล

3.2 ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดเวทีสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อรวบรวมความคิดเห็น ประสพการณ์ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงิน

3.4 สรุปและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

3.5 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการสรุปสาระสำคัญจากข้อมูลการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จัดหมวดหมู่ข้อมูล ตรวจสอบความสอดคล้อง และตีความข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาของงานหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนวัดศรีสุพรรณ ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาของงานหัตถกรรมเครื่องเงินชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยปัญหาหลักหลายประการ ได้แก่ การลดบทบาทของเครื่องเงินในวิถีชีวิตร่วมสมัย เนื่องจากผู้บริโภคหันไปใช้วัสดุทดแทนและผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ การขาดแคลนผู้สืบทอดฝีมือและแรงงานรุ่นใหม่ เนื่องจากลักษณะงานที่ใช้แรงงานสูง ใช้ระยะเวลาในการผลิตนาน และมีรายได้ไม่แน่นอน นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านการตลาดและการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภครุ่นใหม่ รวมถึงปัญหาด้านการบริหารจัดการและความร่วมมือภายในชุมชนที่ยังขาดความเข้มแข็ง และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทำให้พื้นที่ดั้งเดิมถูกปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกระบวนการที่ดำเนินการโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแกนหลัก โดยมีการจัดเวทีสนทนากลุ่ม การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และเทคนิคการผลิตเครื่องเงินให้แก่ช่างฝีมือรุ่นใหม่ เยาวชน และผู้สนใจทั่วไป การดำเนินงานดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน การตระหนักรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสืบทอดทักษะงานหัตถกรรมเครื่องเงินอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างรายได้และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นรูปแบบการพัฒนาที่บูรณาการมิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านงานช่างเครื่องเงินล้านนา จากช่างฝีมือสู่คนรุ่นใหม่ ควบคู่กับการพัฒนาและต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ เช่น การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการบุคุดโลหะในงานสถาปัตยกรรม การออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย การใช้วัสดุทางเลือกเพื่อลดต้นทุน และการจัดการเศษวัสดุโดยนำกลับมาใช้ใหม่ นอกจากนี้ชุมชนยังมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อบริหารจัดการการผลิตและการจำหน่ายอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมกิจกรรมตลาดวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของงานหัตถกรรมเครื่องเงินชุมชนวัดศรีสุพรรณสะท้อนถึงความท้าทายหลายด้านที่กระทบต่อความต่อเนื่องและความยั่งยืนของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งการลดบทบาทของเครื่องเงินในวิถีชีวิตร่วมสมัย เนื่องจากผู้บริโภคหันไปใช้วัสดุทดแทนและงานสมัยใหม่ ความขาดแคลนผู้สืบทอดฝีมือและแรงงานรุ่นใหม่เพราะงานหนัก ใช้เวลานาน และรายได้ไม่แน่นอน ปัญหาด้านการตลาดและการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภครุ่นใหม่ การบริหารจัดการและความร่วมมือภายในชุมชนที่ยังขาดความเข้มแข็ง รวมถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทำให้พื้นที่ดั้งเดิมถูกปรับใช้และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนลดลง ปัญหาเหล่านี้สะท้อนความจำเป็นในการฟื้นฟู สนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนากลยุทธ์ด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ชุมชนสามารถอนุรักษ์และต่อยอดงานหัตถกรรมเครื่องเงินให้เข้ากับบริบทสมัยใหม่อย่างยั่งยืน การอภิปรายผลพบว่า ปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ มธุรส ชาวไร่ปราณ (2565) ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการทางศิลปหัตถกรรมชุมชน

บ้านห้วยต้า จังหวัดอุดรธานี ซึ่งพบว่าการรวมตัวของบุคคลที่มีปัญหาและความต้องการคล้ายกัน พร้อมการดำเนินงานร่วมกันภายในชุมชนและกับคนนอกชุมชน ทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรม สามารถขยายผลการดำเนินงาน และสร้างคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชนได้ การมีการจัดกลุ่มและเวทีแลกเปลี่ยนความรู้จึงเป็นกลไกสำคัญในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงิน

ในทำนองเดียวกัน ผลการศึกษาของ วิชัย อัยรา และคณะ (2564) เรื่องการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตวิถี ตำบลหนองกุงธารา จังหวัดขอนแก่น พบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาต่อยอดเป็นนวัตกรรม สามารถสร้างคุณค่า เพิ่มมูลค่า และสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับความพยายามของชุมชนวัดศรีสุพรรณในการจัดเวิร์กช็อป การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการสร้างเครือข่ายช่างฝีมือรุ่นใหม่

ดังนั้น การพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่เพียงแก้ไขปัญหาการขาดช่างฝีมือและการถ่ายทอดองค์ความรู้เท่านั้น แต่ยังสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างชุมชนเรียนรู้และนวัตกรรมชุมชน ที่พบในงานวิจัยทั้งสองชิ้น กล่าวคือ การรวมกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกัน การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ และการต่อยอดภูมิปัญญาเดิม ทำให้เกิดทั้ง การธำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม การสร้างรายได้และเศรษฐกิจฐานราก และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์ที่สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

2. การพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกระบวนการที่มุ่งแก้ไขปัญหาการขาดแคลนช่างรุ่นใหม่ ความต่อเนื่องของการถ่ายทอดองค์ความรู้ ต้นทุนวัตถุดิบสูง และการแข่งขันกับอุตสาหกรรม โดยอาศัย การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นหัวใจสำคัญ ผ่านเวทีสนทนากลุ่ม การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการถ่ายทอดความรู้เชิงประวัติศาสตร์และเทคนิคการผลิต ผลการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สาคร ฉลวยศรี (2566) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาการแทงหยวกของชาวบ้านอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถเกิดขึ้นได้ใน 2 รูปแบบหลัก คือ 1. การมีส่วนร่วมในการระบุปัญหา วางแผนดำเนินงาน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน 2. การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาโดยชุมชนพร้อมการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ทั้งนี้ การสืบทอดภูมิปัญญาเกิดขึ้นทั้งภายในครอบครัว ชุมชน และนอกสถานที่ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของชุมชนวัดศรีสุพรรณในการจัดเวิร์กช็อป การฝึกอบรม และการถ่ายทอดความรู้ให้กับช่างฝีมือรุ่นใหม่ เยาวชน และผู้สนใจทั่วไป

นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ เกรียงไกร ดิวงจระ (2566) เรื่องการพัฒนางานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านลำโพง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเผชิญปัญหาเช่นเดียวกับงานเครื่องเงิน คือ การขาดแรงงานท้องถิ่นและปัญหาด้านวัตถุดิบและกระบวนการผลิต แต่การถ่ายทอดองค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถช่วยธำรงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นและสร้างคุณค่าใหม่ให้กับชุมชนได้

ดังนั้น การพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนวัดศรีสุพรรณที่เน้น การมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่เพียงแก้ไขปัญหาการขาดแคลนช่างและการถ่ายทอดองค์ความรู้ แต่ยังช่วยสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น การรักษาเอกลักษณ์งานหัตถกรรม การสร้างรายได้และเศรษฐกิจฐานราก ตลอดจนการเผยแพร่วัฒนธรรมสู่สากล กระบวนการนี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบในงานวิจัยทั้งสองชิ้น และสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชน

3. รูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกระบวนการพัฒนาที่เกิดจากการบูรณาการองค์ความรู้และพลังของชุมชนเข้ากับมิติทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมอย่างสมดุล โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ วัดศรีสุพรรณทำหน้าที่เป็นทั้ง “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” และ “พื้นที่การเรียนรู้” ที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเครื่องเงินล้านนา ควบคู่กับการต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและรสนิยมของผู้บริโภคยุคใหม่ การดำเนินงานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง “การพัฒนาเชิงบูรณาการโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม” ซึ่งไม่เพียงคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของงานช่างฝีมือล้านนา แต่ยังสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และการจัดกิจกรรมตลาดวัฒนธรรม “กาตหมั้วคว้งเงิน” ที่ช่วยกระจายรายได้และสร้างโอกาสทางอาชีพให้กับคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ผลการดำเนินงานสอดคล้องกับแนวคิดของ พิชายา ขาวแสง (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบ การผลิต การแปรรูป ไปจนถึงการจำหน่าย สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง กรณีของวัดศรีสุพรรณจึงเป็นตัวอย่างของ “ระบบการผลิตแบบมีส่วนร่วม” ที่เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างรุ่น และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เช่น การนำเศษโลหะกลับมาหลอมใช้ใหม่ ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจฐานราก

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มรุต มากขาว (2565) ที่เน้นบทบาทของการเรียนรู้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ชาวบ้านในการสร้างสำนักคุณค่าทางศิลปะและการต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ ชุมชนวัดศรีสุพรรณได้ประยุกต์แนวทางนี้ผ่านการจัดเวิร์กช็อปและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจริง ซึ่งไม่เพียงช่วยถ่ายทอดทักษะการทำเครื่องเงินเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่

สรุป การพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนวัดศรีสุพรรณเป็นตัวอย่างเด่นของการพัฒนาโดยใช้ “วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน” ที่สามารถเชื่อมโยงมิติทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมให้ขับเคลื่อนไปด้วยกัน อย่างมีพลัง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกระดับ การถ่ายทอดภูมิปัญญาเชิงปฏิบัติ และการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยที่คงอัตลักษณ์ล้านนา เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งยังเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนบนฐานภูมิปัญญาที่สามารถขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนสามารถอธิบายเป็นรูปแบบเชิงบูรณาการ โดยมีการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแกนกลางในการถ่ายทอดความรู้ เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนา โดยถ่ายทอดประวัติ ความเป็นมา และเทคนิคการผลิตจากช่างผู้เชี่ยวชาญสู่คนรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ ช่วยสร้างความภาคภูมิใจ แรงจูงใจ และจิตสำนึกในการสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการรักษาอัตลักษณ์ มุ่งสืบทอดลวดลายและเทคนิคดั้งเดิม ควบคู่กับการประยุกต์ภูมิปัญญาให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของงานเครื่องเงินและตอบสนองความต้องการของตลาดร่วมสมัยสร้างรายได้และเสริมเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบโจทย์ตลาดทั้งในและต่างประเทศ สร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงแก่ชุมชน พร้อมเผยแพร่อัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่สาธารณะ และการสร้างความภาคภูมิใจและ

ความสามัคคี เสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและความสามัคคีในชุมชน ก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

Figure No.1 New Knowledge

สรุป

รูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อนชุมชน เริ่มจากการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมด้านงานช่างเครื่องเงินล้านนา ผ่านการจัดตั้งหลักสูตรและศูนย์การเรียนรู้ภายในวัด เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้จากช่างฝีมือสู่คนรุ่นใหม่ ควบคู่กับการพัฒนาและต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ เช่น การนำภูมิปัญญาการบุคุนโลหะมาใช้ในสถาปัตยกรรม “พระอุโบสถเงิน” การออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยที่คงเอกลักษณ์ล้านนา การใช้วัสดุทางเลือกเพื่อลดต้นทุน รวมถึงการจัดการเศษวัสดุอย่างคุ้มค่าโดยนำไปหลอมและรีดใหม่ นอกจากนี้ ชุมชนยังได้สร้างกลไกเศรษฐกิจที่เข้มแข็งผ่าน “วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถศิลป์ล้านนาวัดศรีสุพรรณ” เพื่อบริหารจัดการการผลิตและจำหน่ายอย่างเป็นระบบ พร้อมส่งเสริมตลาดวัฒนธรรม “กาตหมั้วควเงิน” และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้ ทดลอง และอุดหนุนผลิตภัณฑ์โดยตรง ทั้งหมดนี้สะท้อนรูปแบบการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินที่ขับเคลื่อนด้วยพลังของชุมชน มีการอนุรักษ์ คิดสร้างสรรค์ และสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1. สนับสนุนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดตั้งโครงการฝึกอบรมและเวิร์กช็อปสำหรับเยาวชนและคนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการบันทึกองค์ความรู้ เทคนิค และเรื่องเล่าประวัติศาสตร์เกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงิน

1.2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน จัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group) และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนทุกกลุ่ม สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน

1.3. สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และตลาด จัดอบรมด้านการออกแบบร่วมสมัย การปรับปรุงคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ส่งเสริมช่องทางจำหน่ายแบบหลากหลายทั้งตลาดท้องถิ่น งานแฟร์ งานแสดงสินค้า และตลาดออนไลน์ สนับสนุนการสร้างแบรนด์และการประชาสัมพันธ์งานหัตถกรรมสู่ระดับสากล

1.4. ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและสร้างรายได้ยั่งยืน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือในการผลิตเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ จัดตั้งกองทุนสนับสนุนวัตถุดิบและอุปกรณ์สำหรับช่างฝีมือท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมการร่วมลงทุนและการจัดการทรัพยากรร่วมกันในชุมชน

1.5. สร้างความภาคภูมิใจและอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรม จัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น นิทรรศการ ประกวดผลงาน และงานสาธิตเทคนิคการผลิต ส่งเสริมการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนและสถานศึกษาท้องถิ่น จัดทำเอกสารอ้างอิงและคู่มือเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และเทคนิคการผลิตเครื่องเงิน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผลวิจัยชี้ให้เห็นว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงินมีความต่อเนื่องและประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อมีการจัดอบรมและเวิร์กช็อปเชิงปฏิบัติการ ดังนั้น การนำผลวิจัยไปใช้ควรมุ่งเน้นการพัฒนาช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งสำหรับเยาวชน ช่างฝีมือรุ่นใหม่ และประชาชนทั่วไป โดยควรสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับทักษะร่วมสมัย เช่น การออกแบบสร้างสรรค์และการใช้วัสดุทดแทน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์และต่อยอดได้จริง การจัดเวิร์กช็อปเหล่านี้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนสนใจงานหัตถกรรมและเข้าร่วมสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1. ขยายกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ศึกษา ควรพิจารณาขยายกลุ่มตัวอย่างทั้งในเชิงจำนวนและความหลากหลายของชุมชนหัตถกรรมอื่น ๆ เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาและแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาได้หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น

3.2. เจาะลึกปัจจัยทางเศรษฐกิจและตลาด ควรศึกษาผลกระทบของราคาวัตถุดิบ ช่องทางจำหน่าย และความต้องการผู้บริโภครุ่นใหม่ต่อความยั่งยืนของงานหัตถกรรม เพื่อวิเคราะห์แนวทางการปรับตัวให้สามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง

3.3. ศึกษาผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม ควรติดตามว่าการพัฒนาหัตถกรรมและการสร้างรายได้มีผลต่ออัตลักษณ์ชุมชน ความภาคภูมิใจ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชุมชนอย่างไร เพื่อให้แนวทางการพัฒนามีความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มหัตถศิลป์ลานนาวัดศรีสุพรรณ. (2565). *เอกสารประกอบการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย จังหวัดเชียงใหม่. วัดศรีสุพรรณ อำเภอเมืองเชียงใหม่.*
- เกรียงไกร ดิวงขจร. (2566). การพัฒนางานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นหม้อบ้านลำโพง ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับครูสอนศิลปะ. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 25(1), 157–168. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jica/article/view/263080>
- จำนงค์ แรกพินิจ. (2563). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชน. คณะศิลปศาสตร สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (มหาวิทยาลัยชีวิต).* <https://elib.life.ac.th/wp-content/uploads/2023/06/11-เอกสารประกอบวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชน.pdf>

- พลฤทธิ์พงศ์ ไชยพหล. (2562). การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำรงชีพในการขับเคลื่อนการพัฒนา
สู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนศรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช [วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. คลังปัญญา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์. <https://doi.org/10.14457/NIDA.the.2019.207>
- พิยะดา ขาวแสง. (2565). ภูมิปัญญาท้องถิ่นการจักสานหัตถกรรมจากผักตบชวากับการสร้างรายได้สู่ชุมชน:
กรณีศึกษากลุ่มจักสานหัตถกรรมผักตบชวา บ้านสันป่าม่วง หมู่ 4 อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
[วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ภัทรพร ทวีเกิด. (2567). โครงการออกแบบศูนย์การเรียนรู้และออกแบบหัตถกรรมเครื่องเงินภาคเหนือ
จังหวัดเชียงใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร]. คณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
<https://arch.rmutp.ac.th/wp-content/uploads/2024/03/ภัทรพร-ทวีเกิด-66.pdf>
- มธุรส ชาวไร่ปราน. (2565). รูปแบบการจัดการทางศิลปหัตถกรรมชุมชนบ้านห้วยต้า จังหวัดอุดรธานี
[วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. NU Intellectual Repository.
<http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5696>
- มรุต มากขาว. (2565). การพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะจากกระดาษโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการเห็น
คุณค่าศิลปะพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chula Digital Collections. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/6641>.
- วิชัย อัยรา, ลักษณะ อินทร์ปึง, พระมหาไพฑูริย์ สิริธมโม, จรัส ลีกา, สุวิน ทองปิ่น, และพระยงค์ยุทธ เทวธม
โม. (2564). การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความเป็นชุมชนวิถีชีวิต ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลหนอง
กุงนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 8(4), 174–187.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jg-mcukk/article/view/251484>
- สาคร ฉลายศรี. (2566). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นฟูภูมิปัญญาการแทงหยวกของชาวบ้าน
อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม.
วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 31(3), 17-31. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/266093>
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่. (2563). โครงการจ้างที่ปรึกษาตามโครงการ นครเชียงใหม่เครือข่ายเมือง
สร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Creative City of Crafts & Folk
Art) ปีงบประมาณ 2563 รายงานฉบับที่ 3 รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report). Creative City of
Crafts & Folk Art. สำนักการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่.